

TARKASTUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 1/2012 vp

Valtioneuvoston selvitys Euroopan tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomuksesta Euroopan unionin varainhoitovuoden 2010 osalta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 30 päivänä marraskuuta 2011 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen Euroopan tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomuksesta Euroopan unionin varainhoitovuoden 2010 osalta (E 102/2011 vp) tarkastusvaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- Euroopan tilintarkastustuomioistuimen jäsen Olavi Ala-Nissilä, Euroopan tilintarkastustuomioistuin, ETT
- lainsäädäntöasiantuntija Pasi Ovaska, Valtiovarain controller -toiminto, valtiovarainministeriö
- pääjohtaja, OTT Tuomas Pöysti ja esikuntapäällikkö Tytti Yli-Viikari, Valtiontalouden tarkastusvirasto, eduskunta.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Valtioneuvoston alustava kanta

Euroopan tilintarkastustuomioistuin on julkaisut 10.11.2011 vuosikertomuksensa ja siihen sisältyvän tarkastuslausuman varainhoitovuodelta 2010. Tilintarkastustuomioistuin antaa Euroopan parlamentille ja neuvostolle vuosittain kertomuksen ja kansainvälisiin tarkastusstandardeihin perustuvan lausuman (DAS) Euroopan unionin tilien luotettavuudesta sekä tilien perustana olevien toimien laillisuudesta ja asianmukaisuudesta. Tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomus ja sen erityiskertomukset muodostavat perustan vastuuvapausmenettelylle, jossa parlamentti tekee päätöksen siitä, onko Euroopan komissio täyttänyt hyväksyttävästi velvollisuutensa talousarvion toteuttajana.

Perustuslain 97 §:n mukaisena selvityksenä ja alustavana kantana Euroopan tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomuksesta EU:n varainhoitovuoden 2010 osalta valtioneuvosto esittää käsittelyn tässä vaiheessa, että ei ole olemassa erityisiä perusteita olla esittämättä vastuuvapauden myöntämistä komissiolle varainhoitovuodelta 2010. Selvityksen mukaan on kuitenkin valitettavaa, että maksujen kokonaisvirhetaso on arvioitu suuremmaksi kuin varainhoitovuonna 2009. Näin ollen viime vuosina jatkunut positiivinen kehitys ei enää toteudu varainhoitovuonna 2010.

Suomi pitää tärkeänä, että varainhoitoa parannetaan edelleen kaikilla politiikka-aloilla ja että tässä yhteydessä otetaan huomioon lainsäädän-

nön yksinkertaistaminen sekä valvonnan kustannustehokkuus. Hajautetun hallinnointivastuun ja monimutkaisen säännösten vuoksi etenkin rakennetoimien ja maatalouspolitiikan alueella menoihin liittyy jo lähtökohtaisesti suuria riskejä, joita on nykyisten laajuisten menojen ja jäsenvaltioiden vaihtelevien hallintokulttuurien

vuoksi erittäin vaikea riittävässä määrin ja yhdenmukaisesti hallita. Edellä mainitut seikat lisäävät myös hallinnollista taakkaa, jota Suomen kannan mukaisesti tulisi pyrkiä vähentämään merkittävästi. Ennen kaikkea säädöksiä ja valvontamenettelyjä tulisi selkeyttää.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Tilintarkastustuomioistuimien katsoo, että Euroopan unionin vuoden 2010 tilinpäätös antaa olennaisilta osiltaan oikeat ja riittävät tiedot unionin taloudellisesta asemasta sekä toimien tuloksista ja rahavirroista päättyneeltä varainhoitovuodelta. Myös varainhoitovuoden 2010 tilien perustana olevat EU:n tulot ovat olennaisilta osiltaan lailliset ja asianmukaiset. Samoin tilintarkastustuomioistuimien katsoo, että varainhoitovuoden 2010 tilien perustana olevat sitoumukset ovat olennaisilta osiltaan lailliset ja asianmukaiset.

Tilintarkastustuomioistuimien toteaa, että valvontajärjestelmillä kyettiin varmistamaan tilien perustana olevien maksujen laillisuus ja asianmukaisuus kaiken kaikkiaan osittain vaikuttavasti. Maatalouden ja luonnonvarojen toimintalohkokoryhmän virhetaso (2,3 %) sekä koheesio- ja liikenteen toimintalohkokoryhmän virhetaso (7,7 %) oli olennainen (yli 2 %). Tilintarkastustuomioistuimien arvion mukaan tilien perustana olevien maksujen todennäköisin virhetaso on 3,7 prosenttia.

Tilintarkastustuomioistuimien katsoo edellisessä kohdassa kuvattujen tekijöiden merkittävyyden perusteella, että varainhoitovuoden 2010 tilien perustana olevien maksujen virhetaso on olennainen, ja päättyy tältä osin kielteiseen lausumaan tilien perustana olevien maksujen laillisuudesta ja asianmukaisuudesta.

Vuosikertomukseen sisältyy nyt ensimmäistä kertaa arvioita ja tilintarkastustuomioistuimien huomautuksia EU:n talousarviosta rahoitetun toiminnan tuloksellisuudesta (Luku 8). Komission pääjohtajien ja pääosastojen raportointia, tavoitteiden saavuttamista ja toiminnan tuloksellisuutta on arvioitu moitteettoman varainhoidon periaatteiden eli taloudellisuuden, tehokkuuden ja vaikuttavuuden periaatteiden mukaisesti. Tarkastusvaliokunta pitää uutta lähestymistapaa hyödyllisenä ja katsoo, että unionin toiminnan tuloksellisuuden, tehokkuuden ja vaikuttavuuden arviointia on edelleen syytä vahvistaa.

Unionin tuki- ja rahoitussääntöjen sekä hallinnon yksinkertaistamista on valiokunnan mielestä edelleen syytä määrätietoisesti jatkaa. Monivuotisen rahoituskehyskauden taite on juuri se hetki, jolloin unionin ja sen ohjelmien taloushallintoon ja tuloksellisuuteen voidaan tehdä merkittäviäkin parannuksia. Suomi voisi myös nykyistä enemmän hyödyntää Euroopan unionilta saatavan lisärahoituksen mahdollisuuksia rakennemuutosten hoidossa. Globalisaattorahastosta on myönnetty rahoitusta muissakin EU-maissa tapahtuneille vastaaville rakennemuutoksille. Valtiontalouden tarkastusviraston tekemän tarkastuksen perusteella rahoituksen hakuprosessi on monimutkainen ja työläs. Valiokunnan mielestä näihin ongelmiin tulee etsiä ratkaisua myös kansallisin keinoin.

Etenkin maataloustuessa, mutta myös muilla sektoreilla sähköistä hallintoa on tarpeen lisätä ja päätöksenteon perustana olevien tietokantojen ja mittauksen laatua parantaa. Valiokunta pitää erityisen tärkeänä osa-alueena maatalouden peltolohkokarttojen ja niiden mittausaineistojen ja mittausapojen kehittämistä. Esimerkiksi peltojen pinta-alojen laskennassa sovellettavasta mittausavasta johtuvat poikkeamat ja mittausvirheet ovat johtaneet maanviljelijöiden kannalta kohtuuttomiin oikeudellisiin seuraamuksiin ja taloudellisiin menetyksiin.

Valiokunta pitää tärkeänä Euroopan unionin hankintalainsäädännön käynnissä olevaa kokonaisuudistusta ja painottaa sen tarjoamia mahdollisuuksia hankintamenettelyjen yksinkertaistamiseksi ja hallinnollisen taakan vähentämiseksi sekä kilpailun ja markkinoille pääsyn lisäämiseksi.

Tarkastusvaliokunta on jo aiemmin mietinnössään valtion vuoden 2010 tilinpäätöskertomuksesta (TrVM 1/2011 vp — K 10/2011 vp, K 12/2011 vp) ja valtion talousarviosta vuodelle 2012 antamassaan lausunnossa valtiovarainvaliokunnalle (TrVL 5/2011 vp — HE 59/2011 vp) kiinnittänyt huomiota Euroopan unionin pysyvän vakauserämekanismin (EVM) ulkoisen valvonnan ja tarkastuksen vakaviin puutteisiin. Euroopan tilintarkastustuomioistuin on omassa kannanotossaan (toukokuu 2011) todennut, että aina kun julkista rahaa käytetään (suoraan tai välillisesti), mukana on oltava myös riittävä julkinen valvonta, tilivastuu ja läpinäkyvyys.

Valiokunta pitää onnistuneena toimintaa, jossa euroalueen jäsenvaltioiden ylimpien tarkastuselinten (Suomessa Valtiontalouden tarkastusvirasto) ja Euroopan tilintarkastustuomioistuimen yhteistyön ja aloitteellisuuden tuloksena on Euroopan vakauserämekanismista tehdyn valtiosopimuksen artikloihin 28—30 otettu uudistetut säännökset vakauserämekanismin sisäisestä val-

vonnasta sekä ulkoisesta tarkastuksesta. Uudistetut artiklat vastaavat olennaisilta osin myös kansainvälisen valuuttarahaston IMF:n vastaavia menettelyitä.

EVM-valtiosopimuksen 28 artiklan mukaan EVM:ssä tulee olla kansainvälisten standardien mukainen sisäinen tarkastus, 29 artiklan mukaan EVM:llä on riippumattomat ulkoiset tilintarkastajat, jotka antavat kertomuksen tilinpäätöksestä, ja 30 artiklan mukaan EVM:llä on riippumatonta tarkastusta varten lisäksi 5-jäseninen tarkastuslautakunta, joka raportoi havainnoistaan johtokunnalle ja antaa lisäksi vuosikertomuksen EVM:n hallintoneuvostolle eli euroalueen valtiovarainministereille. Vuosikertomus toimitetaan myös jäsenvaltioiden parlamenteille ja tarkastusvirastoille. Euroalueen väliaikaisen rahoitusvakauserävälineen (ERVV) kohdalla ei vastaavaa julkista tarkastusta ja valvontaa ole järjestetty, mitä on pidettävä epätydyttävänä tilana.

Lausunto

Lausuntonaan tarkastusvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 9 päivänä helmikuuta 2012

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Tuija Brax /vihr
vpj. Heli Paasio /sd
jäs. Sirkka-Liisa Anttila /kesk
Olli Immonen /ps
Eero Lehti /kok
Mika Lintilä /kesk

Lasse Männistö /kok
Pirkko Ruohonen-Lerner /ps
Matti Saarinen /sd
Kari Tolvanen /kok
Erkki Virtanen /vas.

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Nora Grönholm
valiokuntaneuvos Matti Salminen.